

Sancti Hieronymi Stridoniensis Operum, Tomi ...

Continens Commentaria In Matthaevm, Et Epistolas Pavli Ad Galatas, Ad Ephesios, ad Titum & Philemonem, & librum Didymi de spiritu sancto a Hieronymo versum ... Ad Fidem Vetvstissimorum Exemplarivm, Dvcentis Circiter Svblatis Erroribvs Emendata

Hieronymus, Sophronius Eusebius

Coloniae Agrippinae, 1616

Didymi De Spiritv Sancto Liber Primvs, Divo Hieronymo Interprete.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-75102](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-75102)

DIDYMI ALEXANDRINI DE SPIRITV SANCTO LIBRI TRES,

ERVDITISSIMI PARITER ET SANCTISSIMI, A D. HIERONYMO LATINIA-
TATE DONATI: ET A MARIANO VICTORIO REATINO SVBLATIS MANVS SCRIPTO-
rum Græcorum, Latinorumque Codicum ope, aliquibus mendis, & Sacre scripturæ
testimonijs margini appositis, restituti.

DIVI HIERONYMI AD PAVLINIANVM FRATREM IN LIBRVM DIDYMI DE SPIRITV SANCTO P R Æ F A T I O.

QU M in Babylone versarer, & parvitate merce-
trici essem colonus, & iure Quiritum viverem,
volui garrere aliqui de Spiritu sancto, & captū
opusculum, eiusdem vrbi pontifici dedicare: Et
ecce olla illa, que in Hieremia post baculum cer-
nitur à facie Aquilonis, cepit ardere: & Phari-
sæorum conclamavit senatus, & nullus scriba vel
filius, sed omnis, quasi indicto sibi prælio doctrinaram, aduersum me
imperitie factio conuulit. Illico ego velut postliminio Hierosolymam
sum reuersus, & post Romuli casam, & ludorū lupercalia, diuersorū
Maria, & Saluatoris speluncam aspexi. Itaque mi Pauliniane frater,
quia supradictus pontifex Damasus, qui me ad hoc opus primus impu-
lerat, iam dormit in Christo: tam tuo quàm venerabilium mihi ancil-
larum Christi, Paulæ & Eustochij nunc adiutus oratu, canticum, quod
cantare non potui in terra aliena, hic à vobis in Iudæa prouocatus im-

murmuro, angustiore multo locū existimans, qui Saluatorem mun-
di, quàm qui fratris genuit parricidam. Et auctorem titulo fatæ: ma-
luis alieni operis interpres excipere, quàm (vt quidam faciunt) informis
cornicula alienis me coloribus adornare. Legi dudum cuiusdam libellos
de Spiritu sancto, & iuxta Comici sententiam, ex Græcis bonis, Latina
vidi non bona. Nihil ibi dialecticum, nihil virile, atque strictum,
quod lectorem vel ingratis in assensum trahat: sed totum flaccidum,
molle, nitidum, atque formosum, & exquisitis hincinde odoribus pig-
mentatum. Didymus verò meus oculum habens sponsa de Canticò
canticorum, & illa lumina, que in candentes segetes sublimari Iesus
præcepit, procul alius intructur, & antiquum nobis morem reddidit, vt
videns vocetur propheta. Certè qui hunc legerit, Latinorum furta co-
gnoscat, & contemnet riuulos, cum ceperit haurire de fontibus. Imperi-
tus sermone est, sed non scientia, apostolicum virum ex ipso sermone ex-
primens tam sensuum nomine, quàm simplicitate verborum.

DIDYMI DE SPIRITV SANCTO LIBER PRIMVS, DIVO HIERONYMO INTERPRETE.

MNIBVS quidem, quæ diuina sunt, cum
reuerentia & vehementi cura oportet in-
tendere, maximè autem his quæ de Spiritu
sancti diuinitate dicuntur, præsertim
cum blasphemia in eum sine venia sit: ita
vt blasphemantis poena tendatur non solum in om-
ne præsens sæculum, sed etiam in futurum. Ait quip-
pè Saluator, blasphemanti in Spiritum sanctum nõ
esse remissionem *neque in isto seculo, neque in futuro.*
Vnde magis ac magis oportet intèdere, quæ scriptu-
rarum de eo relatio sit: ne in aliquem saltem per ig-
norantiam blasphemix error obrepit. Expedierat
quidè fideli & timido moderanti vires suas, magni-
tudinem præsentis quæstionis silentio præterire, &
rem plenam periculo, non in suum discrimen attra-
here. Verùm quoniam quidã temeritate potius quàm
recta via etiam in superna eriguntur, & hæc de Spiritu
sancto iactitant, quæ neq; in scripturis lecta, neq; à
quoquam Ecclesiasticorum veterum vsurpata sunt,
compulsi sumus celeberrimæ exhortationi fratrum
cedere: quæque sit nostra de eo opinio, etiam scri-
pturarū testimonijs comprobare: ne imperitia tanti
dogmatis, hi qui contraria opponunt, decipiant eos
qui sine discussione solliciti, in aduersariorum sen-
tentiam statim pertrahuntur. Appellatõ Spiritus
sancti, & ea quæ monstratur ex ipsa appellatione
substantia, penitus ab his ignoratur, qui extra Sa-
cræ scripturam philosophantur. Solummodo enim
in nostratibus literis, & notio eius, & vocabulum re-
fertur, tam in nouis, quàm in veteribus. Veteris quippe
testamenti homo Dauid, particeps eius effectus, ora-
bat vt in se permaneret, dicens: *Spiritum tuum sanctum
ne auferas à me.* Et Danieli adhuc puero suscitasse di-
citur Deus Spiritum sanctum, quasi iam habitantem
in eo. Nec non etiã in nouo testamento, hi viri, qui

Deo placuisse referuntur, Spiritu sancto pleni sunt.
Ioannes quippè adhuc in matris utero sanctificatus
exultat. Et Iesus à mortuis resurgens, cum in sufflasset
in faciẽ discipulorū, ait: *Accipite Spiritum sanctum.* Ple-
na sunt volumina diuinarum scripturarū his sermo-
nibus, quorum congeriẽ in præsentis opere digerere
superfedi: quia difficile non est ex his, quæ assumpsi-
mus, vnūquemq; lectore sibi similia reperire. Ne-
mo autè suspicetur alium Spiritum sanctum fuisse in
sanctis viris ante aduentū Domini, & alium in Apo-
stolis cæterisq; discipulis, & quasi nomina indifferẽ-
tibus esse substantijs. Possumus quidẽ testimonia de
diuinis litteris exhibere: quia idẽ spiritus & in Apo-
stolis & in Prophetis fuerit. Paulus in epistola, quam
ad Hebræos scribit, de psalmorū volumine testimo-
nium proferens, ab Spiritu sancto id dictum esse cõ-
memorat. Et sicut dicit hic Spiritus sanctus: *Hodie si
vocem eius audieritis, nolite obdurare corda vestra,* &c.
In fine quoq; Actuum Apostolorū cum Iudæis dis-
putans, ait: *Sicut Spiritus sanctus locutus est per Esaiam
Prophetam ad patres nostros, dicens: Auditione audie-
tis, & non intelligetis.* Neq; enim Paulus alium habes
spiritum sanctum, hæc de eo scripsit, qui in prophe-
tis ante aduentum Domini alius fuit: sed de eo cuius
& ipse particeps fuit, & omnes qui in fide consum-
mata virtutis ferebantur. Vnde & cum articulo eius
meminit, quasi solitarium, & vnũ esse contestans:
vbi dicit non simpliciter *πνευμα αγιον*: hoc est, Spiritus
sanctus: sed cum additamento articuli *το μεωρα αγιον*:
hoc est, hic Spiritus sanctus. Et Esaiam prophetasse
cõmemorat cum articulata voce *Δει το πνευμα αγιον*:
id est, per hunc Spiritum sanctum, & non simpliciter
πνευμα αγιον. Petrus quoque in eo sermone, quo præ-
sentibus persuadebat: *Oportuerat, inquit, impleri scri-
pturam, quam locutus est Spiritus sanctus* (id est *το μεωρα
αγιον*)

Hier. 1. c

Matt. 12. e

Psal. 150. b

Dan. 13. e

Cant. 4. e
Ioan. 4. e

H
Luc. 1. c
Ioan. 20. f

Hebr. 3. b
Psal. 95.
Act. 28. f
Esai. 6. e

Act. 1. e

HIERONYMUS
M. 7. 8.

A

ἀγιοπ per qs David de Iuda, ostendens & ipse eundem spiritum, & in Prophetis & in Apostolis operatum. Plenius de hoc in consequentibus tractabimus: cum dicere coeperimus, non solum Dominum verbū factum esse ad prophetas, sed & Spiritum sanctū: quia & inseparabiliter possidetur, cū vnigenito filio Dei. Ipsa vox Spiritus sancti, non est vacua appellatio: sed subiacentis essentia demonstratrix: patri filioque socia, & a creaturis penitus aliena. Cum enim creatura in visibilia & inuisibilia: id est, in corporalia & in incorporalia partiantur: nec de corporalibus substantijs est Spiritus sanctus, animæ & sensus habitator, sermonis & sapientia & scientia effector: nec de inuisibilibus creaturis. Hęc quippè omnia, sapientia, & cæterarum virtutū, & sanctificationis capacia sunt. Ista verò substātia, de qua nunc sermo est, sapientia & scientia & sanctificationis effector est. Neque enim inueniri potest aliqua in spiritu sancto fortitudo, aut operatio sanctificationis, virtutisque, quā ab extraneo quodam sustineat: quia istiusmodi natura mutabilis est. Porro spiritus sanctus, confessione omnium immutabilis est sanctificator, scientia diuina, & vniuersorum attributor bonorum: & vt breuius dicam, ipse subsistens in his bonis, quæ a Domino largiuntur. Nam eundem euangelij locum Matthæus Lucasque describens: alter ex his ait: Quanto magis pater cælestis dabit bona petentibus se? Alter verò: Quanto magis pater vester cælestis dabit spiritum suum sanctum petentibus se? Ex quibus apparet spiritum sanctum plenitudinem esse donorum Dei, & ea quæ diuinitus administrantur, non absque eo subsistere: quia omnes utilitates, quæ ex donorum Dei gratia suscipiuntur, ex isto fonte demanant. Quod autem substantialiter bonum est, non potest extranea capax esse bonitatis: cum ipsum tribuat cæteris bonitatem. Igitur manifestum est, non à corporalibus tantum: sed & ab incorporalibus creaturis extraneum esse spiritum sanctum: quia cæteræ substantiæ hanc substantiam sanctificationis accipiunt: iste verò non tantum est capax sanctificationis alienæ, sed in super attributor est, & creator. Denique qui communionem eius fruuntur, participes dicuntur spiritus sancti, sanctificati utiq; ab eo. Perspicue enim scriptum est, quod spiritui gratia, in quo sanctificatus est, contumeliam faciens, graui punietur peccato. Si autem sanctificatus est per communionem spiritus sancti: ostenditur quod ipse particeps eius fuerit, & largitor sanctificationis spiritus sanctus. Apostolus quoque ad Corinthios scribens, & enumerans eos qui regnum cælorum sunt consecuturi, addit dicens: *Et hæc quidem fuisistis: sed abluti estis, sed sanctificati estis, sed iustificati estis in nomine Iesu Christi, & in spiritu Dei nostri.* Spiritum Dei non alium asserens esse quam spiritum sanctum. Etenim in consequentibus idem approbat, dicens: *Nemo in spiritu Dei loquens, dicit anathema Iesu: & nemo dicit Dominum Iesum, nisi in spiritu sancto:* spiritum Dei, spiritum sanctum esse confirmans. Si igitur sanctificator est: non mutabilis, sed immutabilis substantia ostenditur. Immutabilem autem substantiam Dei tantum, & vnigeniti filij eius, manifestissimè tradunt diuina eloquia: conuertibilem & mutabilem omnem creaturarum substantiam prædicantia. Ergo quoniam substantia spiritus sancti non conuertibilis, sed inconuertibilis demonstrata est: non erit creatura *quædam*.

Matt. 7. b
Luc. 11. b
Soc. Gra

B

Esset quippè & creatura immutabilis, si cum patre poneretur & filio, eandem habens inconuertibilitatem. Omne enim quod alieni boni capax est, ab hæc substantia separatur. Tales aut sunt cunctæ creaturæ: Deus verò cum bonus sit, fons & principum bonorum est: Facit igitur eos bonos, quibus se impertit, bonus ipse non factus ab alio, sed subsistens: id eo capabilis, non capax. Vnigenitus quoque filius, eius sapientia & sanctificatio, non fit sapiens, sed sapientes facit: & non sanctificatur, sed sanctificat. Vnde & ipse capabilis est, & non capax. Cum igitur inuisibilis creatura, quam rationabilem & incorporealem substantiam vocari consuetudinis est, non fit capabilis, sed capax (si enim capabilis esset, nullius boni capax esset, per se simplex ipsa subsistens,) & alterius boni receptrix, participatione habeat bonum: & non de his quæ habentur ab alijs, sed de his quæ habentur alia intelligatur (patre & filio habitis magis quam habitibus: creatura verò habente, & non habita) de spiritu quoque sancto retractemus: Et si quidem ipse quoque participatione alterius sancti monia sanctus est, connumeretur cæteris creaturis. Si verò sanctos facit capaces sui, cum patre ponatur & filio. Quod autem ab alijs capiatur spiritus sanctus, & non alia capiat: & nunc & in sectarum volumine, prout potuimus, expressimus: & ex omni scriptura fermone nostrum affirmare facile est. Beatus quoque Apostolus ad Ephesios scribens, ait: *In quo & credentes signati estis spiritu promissionis sancto, qui est pignus hereditatis nostræ.* Si enim signantur quidam spiritu sancto, formā & speciem eius assumptas: ex his est spiritus sanctus, quæ habentur & non habent, habentibus illum signaculo eius impressis. Ad eosdem quoque idem scribens: *Nolite, inquit, contristare spiritum sanctum, in quo signati estis:* signatos esse contestans eos qui susceperant communionem spiritus sancti. Quomodo enim disciplina & virtutis assumptor, signaculum & figuram (vt ita dicam) in suum sensum recipit eius scientia, quam assumpsit: sic & is qui spiritus sancti particeps efficitur, per communionem eius fit spiritualis pariter & sanctus. Ipse spiritus sanctus, si vnus de creaturis esset: saltem circumscriptam haberet substantiam, sicut vniuersa quæ facta sunt. Nam & si non circumscribantur loco & finibus, inuisibiles creaturæ: tamen proprietate substantia finiuntur. Spiritus autem sanctus, cum in pluribus sit, non habet substantiam circumscriptam. Mittens quippè Iesus prædicatores doctrinæ suæ, repleuit eos spiritu, & insufflans in faciem eorum: *Accipite, inquit, spiritum sanctum: & euntes, docete omnes gentes:* quasi omnes cunctis gentibus mitteret. Neque enim omnes Apostoli, ad omnes gentes pariter sunt profecti: sed quidam in Asiam, quidam in Scythiam, & alij in alias dispersi nationes: secundum dispensationem illius, quem secum habebant, spiritus sancti: quomodo & Dominus dicentem: *Vobiscū sum omnibus diebus vsq; ad consummationem sæculi.* His & illud congruit: *Accipite virtutem superuenientis spiritus sancti in vos, & eritis testes mihi in Hierusalem, & in omni Iudæa & Samaria, & vsque ad extremum terræ.* Si ergo hi in extremis finibus terræ ob testimonium Domini constituti, distabant inter se longissimis spacijs: aderat autem eis inhabitator spiritus sanctus, in circūscriptam habens substantiam, demonstratur angelica virtus ab hoc proflus aliena. Angelus quippè qui aderat (verbi gratia,

Hebr. 10. f

1 Cor. 6. c

1 Cor. 12. a

C

Eph. 1. a

D

Eph. 4. a

1 Tim. 2. f

Matt. 11. c

Act. 1. b

Aposto-

E Ap[osto]lo in Asia oranti) non poterat simul eodem t[em]pore adesse alijs in ceteris partibus mundi constitutis. Spiritus aut[em] sanctus non sol[us] seiunctis a se hominibus praesto est, sed & singulis quibusq[ue] angelis, principatibus, thronis, dominationibus inhabitator affisit. & vt homines sanctificas, alterius quam sunt homines est naturae: sic & alias creaturas sanctificans, alius ab earum est substantia: quoniam omnis creatura non ex sua substantia, sed ex c[om]munionem alterius sanctitatis, sancta perficitur. Dicit[ur] sunt quidem sancti angeli, in Euangelio Saluatore dicente, venturum esse filiu[m] hominis in maiestate sua, & patris, & sanctorum angeloru[m]. Et Cornelius in Actibus Apostolorum a sancto angelo scribitur accepisse responsum, vt Peirum ad se Christi discipulu[m] vocaret. Veru[m] sancti su[n]t angeli participatione spiritus sancti, & in habitatione vnigeniti filij Dei, qui sanctitas est, & communicatio patris. De quo Saluator ait: *Pater sancte*. Si igitur angeli non ex propria substantia sancti sunt, sed ex participatione sanctae trinitatis: alia angelorum ostenditur a trinitate esse substantia. Vt enim pater sanctificans, alius est ab his qui sanctificantur: & filius est alius ab his quos efficit sanctos: ita & spiritus sanctus alterius est substantiae ab his quos sui largitione sanctificat. Si vero haeretici proposuerint, ex natura conditionis suae angelos sanctos esse: consequenter coguntur dicere *omnino* esse trinitati, & inconuertibiliter eos iuxta substantiam sanctos esse. Si autem hoc refugientes, dixerint vnus quidem naturae esse cum ceteris creaturis: non tamen eandem habere sanctitatem, quam homines habent: necessario deducuntur, vt dicant multo melioris homines esse substantiae: cum hi per communionem trinitatis habeant sanctitatem: & angeli propria natura sancti ab ea sint alieni. Sed vota sunt hominum perfectorum, & ad consummationem sanctitatis venientium, aequales angelis fieri. Angeli quippe hominibus, & non homines angelis auxilium tribuunt: ministrantes eis salutem, & annunciantes eis largiora Dei beneficia. Ex quo liquid[um] ostenditur, honorabiliores & multo meliores esse angelos hominibus, per germaniorem, vt ita dicam, & pleniorum trinitatis assumptionem. Quapropter cum alius sit spiritus sanctus ab his quae ipse sanctificat: non est vnus naturae cu[m] ceteris creaturis, quae eum recipiunt. Si autem alterius est naturae a creaturis, & in propria subsistit essentia: increatus & ineffectus ostenditur. Multae scripturae sunt, quae sine ambiguitate conuincant, alterius eum a cunctis conditionibus esse naturae. Quidam etiam spiritu sancto pleni esse dicuntur: nemo autem siue in scripturis, siue in consuetudine plenus creatura dicitur. Neque enim aut scriptura sibi hoc vendicat, aut sermo communis: vt dicas plenum esse quempiam angelo, throno, dominatione: soli quippe diuinae naturae hic conuenit sermo: dicitur autem virtutis & disciplinae quosdam esse plenos: vt illud: *Repletus est spiritu sancto*: non aliud significantes quam plenos esse consummatae atq[ue] perfectae virtutis. Scriptum est de Ioanne: *Et spiritu sancto implebitur adhuc ex utero matris suae*. Et iterum: *Repletus est spiritu sancto Elizabeth*. Et post alia. *Et spiritu sancto repletus est Zacharias pater eius*. Haud dubium, quin & Ioannes propherauit. Necnon in Actibus Apostolorum de multis credentibus qui in vnum conuenerant refertur: *Repleti sunt spiritu sancto*. Cum autem participabilis sit spiritus sanctus,

ad similitudinem sapientiae ac disciplinae, non in castis nominibus scientiae substantiam possidet: sed per naturam sanctificantem, & implentem bonis vniuersa bonus ipse subsistit: iuxta quam & repleti quidem spiritu sancto esse dicuntur, vt in Actibus Apostolorum scriptum est: *Et repleti sunt omnes spiritu sancto: & loquebantur verbu[m] Dei cum fiducia*. Quomodo enim qui aliqua disciplina plenus est, quia perfecte eam habet, erudite & subtiliter potest de ea proferre sermonem: sic qui spiritu S. consummate acceperint, ita vt impleatur eo, cum fiducia verbu[m] Dei loquuntur: quia praesens spiritus S. digna Deo vocem ministrat. Hinc quida[m] cum supercilio ait: haec dicit spiritus S. Et Apostolus: *Sed implemini*, inquit, *spiritu S.* Et in multis locis Actuum Apostoloru[m], pleni fuisse spiritu sancto discipuli Domini scribuntur. *Considerate ergo fratres viros ex vobis testimonium habentes septem, plenos spiritu sancto & sapientia*. Et de Stephano: *Cum autem plenus esset spiritu sancto, intuens in caelum, vidit gloriam Dei, & Iesum stantem a dextris Dei*. Et de electionis vase dicitur. *Salus autem, qui & Paulus plenus spiritu sancto, intuens in eum, ait*. Et in commune de vniuersis credentibus annotatur. *Discipuli quoque replebantur gaudio, & spiritu sancto*. Angeli autem praesentia, siue alicuius alterius excellentis naturae, quae facta est, non implet mentem atq[ue] sensum: quia & ipsa aliunde completur. Quomodo enim ex plenitudine quis accipiens Saluatoris, plenus efficitur sapientia, & virtute, & iustitia, & sermone Dei: sic qui spiritu sancto plenus est, statim vniuersis donationibus Dei repletur, sapientia, scientia, fide, ceterisque virtutibus. Qui igitur implet vniuersas creaturas (quae tamen possunt virtutem & sapientiam capere) non est ex his quae ipse complet. Ex quo colligitur alterius eum esse substantiae, quam sunt omnes creaturae. Diximus & alibi: quia superintelligatur in sancti spiritus substantia etiam plenitudo munerum diuinorum. Deniq[ue] impossibile est gratiam Dei sortiri quempiam, si non habeat spiritum sanctum: in quo approbamus cuncta Dei dona consistere. Quod vero is qui habeat eum, sermonem quoq[ue] sapientiae, & reliqua bona perfecte consecutus sit, & nunc manifeste sermo demonstrat, & paulo ante diximus substantiam bonoru[m] Dei spiritum sanctu[m] esse, cum posuimus exemplum: *Dabit pater spiritum sanctum petentibus se, & dabit pater bona petentibus se*. Nec existimare debemus spiritum sanctu[m] secundum substantias esse diuisum, quia multitudo bonoru[m] dicatur. Impassibilis enim, & indiuisibilis, atq[ue] immutabilis est: sed iuxta differentes efficientias & intellectus, multis bonorum vocabulis n[on]cupatur: quia participes suos non iuxta vnam eandemq[ue] virtutem c[om]munionem sui donet, quippe cum ad vtilitatem vniuscuiusq[ue] aptus sit, & repleat bonis eos, quibus iudicat se adesse debere. Deniq[ue] Stephanus primus ille testis veritatis, & dignus suo nomine, plenus sapientia & spiritu sancto dicitur, sapientia consequenter superintellecta, c[om]morante in eo spiritu sancto, sicut loquitur scriptura: *Et elegerunt Stephanum plenum fide spiritu sancto Apostoli*. Et: *Stephanus autem plenus gratia & virtute faciebat prodigia & signa magna in populo*. Et adhuc de eodem: *Et non valebant resistere sapientiae & spiritui qui loquebatur in illo*. Plenus enim spiritu sancto vir beatus, & fidei effectus est particeps, quae ex spiritu S. venit, iuxta illud: Alij autem fides in eodem spiritu. Et gratiam atq[ue] virtutem, iuxta eundem

G
 ibidem.
 Ephes. 2
 Act. 6. a
 ibid. 7. 8
 ibid. 7. b
 ibid. g
 H
 Luc. 11. b
 Sec. Grec.
 Matt. 7. b
 Act. 7. g
 ibid. 6. b
 ibid. c.
 ibidem.
 spiri-

HERON
 VI. 7. 8.

A spiritum habens, signa & prodigia magna faciebat in populo. Necnon & illis donationibus secundum eundem spiritum affluebat, quæ vocantur curationum gratiæ, atque virtutes. Et hæc enim in enumeratione donorum Dei, in spiritu & secundum spiritum, in prima Apostoli Pauli epistola ad Corinthios collocantur. Intantum autem Stephanus diuina gratia abundabat: ut nemo contradicentium, & eorum qui aduersus eum disputabant, valerent resistere sapientiæ, & spiritui qui loquebatur in illo: Erat quippe è spiritu sancto sapiens. Vnde & ad discipulos suos Iesus perspicue proclamat: Cum introducti fueritis ad principatus, & potestates, & cõsilia, & synagogas, nolite esse solliciti quid vos oporteat dicere: aut quid loquamini in illo tẽpore. Dabitur enim vobis à spiritu sancto sermones sapientiæ, quibus non queant contradicere, ne hi quidẽ qui vehemẽter in disputationibus callent. Sed ponamus ipsum testimonium, quod ita contextitur: *Cum autem introduxerint vos in synagogas ad principatus & potestates, nolite solliciti esse quo modo, aut quid respondeatis. Spiritus enim sanctus docebit vos in eadẽ hora, quæ oporteat dicere.* Et in alio Euangelio: *Ponite ergo in cordibus vestris non pręmeditari quæ admodum respondeatis: Ego quippe dabo vobis os & sapientiam, cui non valeant contradicere, aut responderẽ.* Spiritu verò sancto tribuente Apostolis verba aduersus eos qui Euangelio contraibant, dilucide ostenditur in substantia eius superintelligi sapientiæ & scientiæ sermonem. Quo modo autem Saluator in illa hora os & sapientiam discipulis largiatur, quibus contradicere non queant, ne hi quidem qui apud homines eloquentissimi putantur, nõ est huius temporis differere: quia nunc propofuimus ostendere superintelligi semper in spiritu sancto dona virtutum, ita ut is qui eum habet, donationibus Dei plenus habeatur. Vnde & in Esaia ipse Deus cuiusdam dicit: *Ponam spiritum meum super semen tuum, & benedictiones meas super filios tuos.* Nunquam enim accipit quisquam spirituales benedictiones Dei, nisi præcõserit spiritus sanctus. Qui enim acceperit spiritum sanctum, consequenter habebit benedictiones, id est, sapientiam, & intellectum, & cetera, de quibus ita scribit Apostolus: *Propter hoc & nos, ex quo die audiuimus, non cessamus orantes pro vobis, & deprecantes ut impleamini cognitione voluntatis eius in omni sapientia, & intelligentia spiritali, ambulantes digne Deo.* Eos enim qui digne sibi per opera, & sermones, & prudentiam incedunt, impleri ait voluntate Dei, ponentis super eos spiritum sanctum: ut impleantur sapientia & intellectu, & reliquis spiritalibus bonis. Sapientia autem & intellectus, quæ in spiritu sancto sunt, à Deo dantur. *Dominus, inquit, dabit sapientiam: & à facie eius sapientia & intellectus procedit:* cum ea sapientia, quæ ab hominibus venit, non sit spiritalis, sed carnæ & humana. De hac itaq; Apostolus scribit: *Non in sapientia carnali, sed in gratia Dei conuersati sumus in mundo:* carnalem sapientiam dicens, quæ in rebus corporeis ex humano subsistit cogitatu. Porrò spiritalis sapientia & intellectualis, circa inuisibilia & intellectualia se tenens, per operationem spiritus sancti capientibus se, sui præsentiam tribuit. In multis quoque alijs locis Apostolus memorat in spiritus sancti substantia Dei munera commorari, sicut in illo: *Deus autem spei repleat vos omni gaudio & pace in credendo: ut abundetis in spe, & virtute spiritus sancti.* Deus autem

largitor bonorum, spem quam promisit reddet in virtute spiritus sancti, his qui habet illum: gaudio & pace cõplet eos, qui imperturbatam & sedatam cogitationem possidentes, lætas habent mentes, & ab omni perturbationum tempestate tranquillas. Qui autem in virtute spiritus sancti prædicta bona fuerint consecuti, etiam rectam fidẽ in trinitatis mysterio consequentur. In alio quoque loco eiusdem epistolæ: *Non est, inquit, regnum Dei cibis & potus: sed iustitia & pax & gaudium in spiritu S.* In spiritu enim sancto iustitiam, vniuersam virtutem, & quam supra diximus pacem, Dei gaudio copulatam esse asserens, his qui se audire poterant, manifestissimè probat: nõ alia hæc bona quam spiritus sancti esse substantiam. Cum ergo hæc bona ex largitione spiritus sancti ad homines veniant: vocatio gentiũ, quam introduxit per doctrinam euangelicã, acceptabilis & sanctificata redditur in spiritu sancto: quia & in hac sanctificatos & acceptos faciens spiritus sanctus, substantia est bonorũ Dei. Et qui illo plenus est, vniuersa iuxta rationẽ agit, docens rectè: viuens irreprehensibiliter: signa atq; portenta verè perfectè; demonstrans. Habet enim fortitudinem spiritus S. præstant sibi se fauri, & causam plenitudinis omniũ bonorũ. Nouit Petrus discipulus Domini Iesu, largitionẽ spiritus S. donorum Dei esse naturã. Ait quippe ad eos qui obiurgabãt introitũ suum ad Cornelium. Si itaq; æqualem gratiã dedit illis Deus, præbens spiritum sanctũ, quo modo & nobis in principio: *ego quis eram, qui possem prohibere Dominum?* Et insuper ad suos: *Agnitor, inquit, cordium Deus testimonium tribuit eis, dans spiritum sanctum sicut & nobis: & nihil discreuit inter nos & eos, fide mundans corda eorũ.* In hũc sensũ congruit etiã illud quod in multis locis dicitur, spiritum sanctum dari à domino. *Iacob puer meus, suscipiam eũ: Israhel electus meus, suscipiet eũ anima mea: dedit spiritum meũ in eo.* Et adhuc: *Qui dat afflatum populo constituto super eam (haud dubiũ quin terra) & spiritũ calcãtibus eam.* Ostẽdimus aut supra non aliũ esse spiritũ Dei, & aliũ spiritũ S. Paulus quoque: *Charitas, inquit, Dei diffusa est in cordib; vestris, per spiritum sanctum, qui datus est nobis.* Et illud: *Quanto magis pater vester cæl: stis dabit spiritum sanctum petentibus se.* Iste autem spiritus effusus quoq; esse à Deo super omnẽ carnem dicitur: ut prophetent, & visiones videant, qui cum acceperint, secundum Ioelẽ, qui ex persona Dei loquitur: *Effundam de spiritu meo super omnem carnẽ, & prophetabunt filij vestri, & filie vestre.* Effusio quippe spiritus, causã exitit prophetandi, & videndi sensum pulchritudinemq; veritatis. Ipsum quoq; effusionis nomen, increatam spiritus sancti substantiam probat. Neq; enim Deus cum angelum mittit, aut aliam creaturam: effundam dicit de angelo meo, aut principatu, aut throno, aut dominatione. In solis quippe his, quæ ab alijs participantur, hic sermo consentit: sicut & nunc paulò antè de charitate Dei diximus: quæ effusa est in cordibus eorũ qui spiritum sanctũ receperunt. *Charitas, inquit, Dei diffusa est in cordibus vestris, per spiritum sanctum, qui datus est nobis.* Saluator quoque, quia & ipse capabilis est, in similitudinem quoque vnguenti effusus dicitur: *Vnguentum effusum nomen tuum.* Nam & vnguentum quod vale continetur, habet quidem odoris substantiam: sed prohibetur longius spargi, quia vase intrinsecus clauditur: cum autem vas foris fuerit effusum, emittit procul benevolentiam suam: ita Christi nomen

G

E nomen bene olens ante aduentu eius, in solo Israelis populo verfabatur, quasi Iudæa vase inclusum. *Notus enim, ait, in Iudæa Deus: in Israel magnu nomen est.* Quãdo aut coruscans in carne sua Saluator, in vniuersam terrã, quin potius in omnẽ creaturam, extendit vocabulũ suum: impleto eo q̄ scriptum est: Quãm admirabile est nomen tuũ in vniuersa terra: quibus consequenter Apostol. loquitur: *Non enim aliud nomen datum est sub celo, in quo oporteat saluari nos.* Et psalmista ad dominũ loquitur: *Magnificasti super omnia nomen sanctũ tuum, tunc completũ est: Vnguentum effusum nomen tuum.* Significat autẽ effusionis verbum, largã & diuitẽ muneris abundantiam. Itaq; cum vnus quis alicubi; aut duo spiritum sanctum accipiunt, non dicitur: *Effundam de spiritu meo:* sed tunc quando in vniuersas gentes munus spiritus S. redundauerit. Et ad Titum Apostol. salutem factam gentibus cõmemorat: *Non ex operibus iustitiã qua fecimus nos, sed per lacrumã secundæ regenerationis, & inuouationis spiritus S. quem effudit super nos abundanter.* Et hic enim largam attributionem spiritus, verbum effusionis ostẽdit: Ex quibus vniuersis docemur, capabilem spiritus S. esse substantiam, & ex hoc incretam. Capabilem substantiam vocat, quã capitur a pluribus, & eis sui confortium tribuit: capacem verò, eam quã cõmunicatione substantiã alterius impletur, & capiens aliud, ipsa nõ capitur ab alio. Capabili quippẽ statim inconuertibile, & inconuertibili æternum est cõsequens: quo modo econtrario capienti conuertibile, & conuertibili creabile subsequens est. Nihil ergo de creaturis inconuertibile, propter quod neque sempiternum est. Non solum igitur quod in hominibus est rationale cõuertitur & creatur: verum etiã in omnibus creaturis hac eadem conuersio reperitur. Nam & angelorum conuersationes & ruinas diuina eloquia demonstrant. Licet enim multitudo angelorum, & aliarum excellentium virtutu, in beatitudine & sanctimonia perseuerent: tamen cum in ea, quã similem habet naturam, conuersa sint, dilucidẽ ostenditur in primo eos statu non per immutabilitatem suã substantiã, sed per sollicitius in domino seruitium permanere. Neq; enim potest cõequaliũ diuersa esse natura. Nam quia omne genus hominum mortale est, & singuli homines mortales sunt, vt è diuerso quoq; si qua de superioribus immortalia sunt, haud dubiũ quin omnia in eodem genere & specie cõstituta, sint immortalia. Cũ autem hæc se ita habeant, etiam si vnus angelus conuertibilis apparuerit, omnes conuertibiles erũt, licet non sint conuersi in beatitudine perseuerantes: quo modo & cuncta hominum corpora diuisibilia sunt: quamquã non omnia diuidantur. Quædam enim eorum passa diuisionem, ex reliquorum similiũ sui, naturam interpretantur. His ita edisertis, alterius substantiã à visibilibus & inuisibilibus creaturis spiritus sanctus ostenditur. Si autẽ hoc verum est, impijssimẽ quidã inter omnia connumerant spiritum S. dicentes in eo, quod omnia per verbum à Deo facta sunt, etiam significari spiritus sancti facturam. Neque enim vnũ ex omnibus, sed aliud extra omnia per substantiam ex vtroque demonstratus est spiritus sanctus. Nam si creatura, vt superius ostendimus, diuiditur in corporalia & incorporalia, & conditus est spiritus sanctus: vtique aut visibilis, aut inuisibilis creatura erit, id est, corporalis, aut incorporalis. Verũ corpus nequaquam erit, sicut prius diximus, cum doceat & scientiã præstet, & a sensu & ani-

ma capiatur. Sed neque inuisibilis creatura erit: vt paulo antè de eo disputauimus. Vnde & Apostolus in epistola quam ad Hebræos scripsit, alium eum esse ab omnibus angelis demonstrat, dicens: *Cui enim angelorum dixit aliquando: sede à dextris meis donec ponã inimicos tuos scabellum pedum tuorum? Nonne omnes sunt administratores spiritus, in ministeriũ missi propter eos qui accepturi erant salutem?* Et post alia: *Quomodo nos effugiemus tantam negligentes salutem? Quæ principium accipiens ad loquendum per dominum, ab his qui audierũt in nos confirmata est, testimonium dante Deo, signis & prodigijs, & varijs virtutibus, & spiritus sancti diuisionibus, iuxta suam voluntatem.* Hoc enim quod ait: *Cui angelorum, æquẽ accipitur, ac si diceret, nulli: per angelicum nomen significans omnium substantiam inuisibilium creaturarum.* Neque enim vlli quidem angelorum, & aliã cuidam rationabili creaturæ dixit Deus: *sede à dextris meis.* In commune itaque sermo pronuncians, non esse dictum cuiquam creaturæ: *sede à dextris meis.* Et hoc in commune de creatura. Et pronuncians de omnibus inuisibilibus creaturis, ait eas esse administratores spiritus. Propter quod subiicit: *Nonne omnes sunt administratores spiritus in ministeriũ missi?* Licet enim non omnes singillatim inuisibiles creaturæ missæ sunt: tamen quia eiussdẽ generis & honoris aliã missæ sunt, quodammodo & ipsæ possibilitate sunt missæ, missarũ confortes æqualisq; substantiã. Quomodo igitur alius est ab vniuersis creaturis dominus, per quem principium ad loquendũ acceperat illa magna salus, cuius negligentes Apostol. nolens nos esse, ait: *Quomodo nos effugiemus tantam negligentes salutem? quæ principium accipiens ad loquendum per dominum ab his qui audierunt in nos confirmata est:* Sed & Deus qui testimonium perhibet signis & portentis isti saluti: alius est ab omnibus administratorijs spiritibus. Sic & spiritus sanctus, cuius diuisionibus iuxta voluntatem eius testimoniũ perhibet Deus, distribuens eum, nõ per concisionis partes, sed per communionem, quibus eum præstare decreuerit: alterius est & ipse substantiã ab his in quæ dispartitur effusus. Igitur quoniam approbauimus iuxta scripturarum sensum, aliũ extra omnem creaturam esse, spiritum sanctum: incassum, imò impiẽ quidam creatum eum esse ostendere volentes, testimonio vtuntur, quo omnia per verbum facta referuntur: vt scilicet in omnibus, etiam æterna substantia contineatur. Et quia ad conditionem eius approbandam etiã propheticum sermonem vsurpant, dicente Deo, *creo spiritum: etiam in hoc eos monstrare debemus profus ab intellectu veritatis alienos.* Neque enim de spiritu sancto propositus sermo prophetæ fuit, vt ex ipsa serie & contextu eloquij intelligitur. Siquidem Amos propheta ex persona Dei: *Prepara te, inquit, ad inuocandum Deum tuum ò Israel: quoniam ego sum, firmans tonitruum, & creans spiritum, & annuncians in homines Christum suum: faciens diluculum & nebulam, & ascendens super excelsa terra: dominus Deus omnipotens nomen eius.* Deus enim qui se spiritum condere fuerat prælocutus & facere, & tonitruum dixit se firmare, & diluculum & nebulas facere. Si igitur in prædicta narratione perseueramus: id est, in tonitruo & diluculo & nubibus: eundem narrationis ordinem etiam in spiritu tenere debemus: vt id quod dicitur à Deo tale sit: Vt inuocemus me qui Deus sum, qui vniuersa procuro, qui & creator sum omnium, qui firmo tonitruũ, & condo spi-

Hebr. 1. d

Ibid. 2. c

Hebr. 1. d

Ibid. 2. d

H

Ioan. 1. 2.

Amos 4. d

Sec. 70.

HIERON
VI. 7. 8.

A ritum, qui diluculum & nebulam ad quasdam utilitates facio hominum: prepara te vt inuoces o Israel: vt cum preparatus fueris ad inuocandum, & me oraueris, qui supradicta constituo, felicitate temporum & aliorum bonorum largitionibus perfruaris: me tibi per singulos annos omnia iuxta naturæ ordinem ministrante: vt fecundè annus fluat, vt suis spacijs horarum momenta decurrant: vt suo tēpore tonitrua mugiant, vt salutaris aura opportunis flatibus inspiret. Si verò per allegoriam, tonitruum & diluculum & nebula & creatio spiritus intelligantur: non substantiam rei, sed figuratam interpretationem significabunt. Quòd si è diuerso opposuerit, manifestè de spiritu S. hæc dici: quia inferatur ad creationem spiritus, illud quod sequitur: Et annuncians in homines Christum suū, in Hebræo habetur, annunciat in hominē loquelam suā: quòd scilicet qui creator est omnium, ipse etiam prophetis inspiret, & suā per eos hominibus indicet voluntatē. Et ad hoc respondendum est (quia quidam hæretici alium extra creatorem dominū patrem Saluatoris mentiūtur: hoc impijssimè prædicantes: non sceleratam eorū suspensionem prouidētēs à Deo percuti, dicēte: Ego formans tonitruum, & creans spiritum, & alias mundi partes faciens, & gubernans: annuncio in homines Christum meum.) Et hoc enim prouidentia mæ opus super omnia opera mea est: vt non solum eorum quæ foris sunt: sed & quæ ad emolumentum animæ & mētis humilitatem pertinent, causa subsistat. Ergo hoc quod dicitur, creo spiritum: æquè arbitror positum ac si diceretur, creans ventum. Deus quippè flatus hos, qui per aëris motum efficiuntur, dispositione sua ducit: secūdū illud quod alibi legimus: *Qui producit ventos de thesauris suis.* Benè autem, quod in ipsa sententia non ait: qui creauit, sed qui creo spiritum. Si enim de substantialitate spiritus sancti sermo esset, dixisset vtique, qui creauit. Neque enim semper eundem creat. Nunc autem consequenter de flatu dictum est, qui creo: quia non semel venti facti sunt: sed in eo quod subsistunt, quotidie fiunt. Neque enim frustra sine articulo, qui in Græco sermone singularitatis significator est, nunc spiritus creatus dicitur: quoniam non est sanctus: cum penè semper spiritus sanctus cū articulo nominetur, vt in illo, *aitò τὸ πνεῦμα*, id est, ipse spiritus testimonium perhibet spiritui nostro. Et alibi, *aitò τὸ πνεῦμα*, id est, ipse est qui viuificat. Et rursum: *Sic & quæ Dei sunt, nemo cognouit nisi τὸ πνεῦμα*, id est, spiritus Dei: τὸ πνεῦμα, hoc est, spiritus enim scrutatur omnia, etiam alia Dei. Et multa quæ de scripturis sacris excerptare possibile est. Quòd sicubi raro sine articulo nominatur spiritus sanctus: sciendum est cum additamēto cum nominari, significante magnificentiam eius. Siquidem dicitur aliquando & sine articulo, cum non ipse per se, sed participatio eius ostenditur: vt pura spiritus Eliæ: & spiritu ambulante, & quæcumque his similia sunt. Quoniam igitur ex his, quæ memorauit, & ex multis alijs nō esse creaturam spiritum sanctum demonstratū est: nusquam conditionibus connumeratus est, sed semper cum patre & filio positus: Nunc videamus quam cum vtroque habeat indifferentiam. In fine epistolæ secundæ, quam ad Corinthios scribit Paulus, ait: *Gratia domini nostri Iesu Christi, & charitas Dei, & communicatio sancti spiritus sit semper cum omnibus vobis.* Ostenditur quippè ex sermone præsentis vna trinitatis assumptione: cum is qui gratiam Christi accepit, habeat

cam tam per administrationem patris, quam per largitionem spiritus sancti. Datur enim à Deo patre & Iesu Christo, iuxta illud: *Gratia vobiscum & pax à Deo patre & domino Iesu Christo*: non aliam dante gratiam patre, & aliam Saluatore. Si quidem & à patre & domino Iesu Christo eam dari describit, spiritus sancti communicatione completam. Nam & ipse spiritus dictus est gratia, secundum illud: *Et spiritui gratia iniuriam faciens, in quo sanctificatus est.* In Zacharia quoque repromittit Deus effusurum se, id est, abundantissimè tributurum, Hierusalem spiritum gratiæ & miserationis. Cum enim quis spiritus sancti accepit gratiam: habebit eam datam à Deo patre, & à Iesu Christo domino nostro. Vna igitur gratia Patris & Filij & spiritus Sancti operatione completa, trinitas vnus substantiæ demonstratur. In alio quoque loco: *Charitas, inquit, Dei cum omnibus vobis*: quæ à trinitate & tribuitur & firmatur. ait quippè Saluator: *Qui audit verba mea & seruat ea: hic est qui diligit me. Qui autem diligit me, diligitur à patre meo. & ego diligam eum.* Neque enim alia dilectio est Saluatoris super his qui amantur, & alia dilectio patris. Deus enim diligit in salutem: quia sic dilexit Deus mundum, vt filium suum vnigenitum daret: vt omnis qui credit in ipsum non pereat, sed habeat vitam æternam. Similiter & filius, quia vita est: vt tribuat vitam & salutem, diligit eos quos vult fieri meliores. Vnde amare se dicit eum qui amatur à patre. Et de eo ponitur in propheta: Et ipse saluabit illos, quia dilexit illos. Hanc dilectionem, fructum esse spiritus sancti, contestatur Apostolus: sicut & gaudium & pacem, quæ à patre ministratur & filio, dicens: *Fructus autem spiritus, gaudium, pax, charitas.* Quæ charitas effusa est in cordibus credentium per spiritum sanctum. *Charitas quippè, ait, Dei diffusa est in cordibus vestris in spiritu sancto.* Omnis quippe qui communicat spiritui sancto, per participationem eius communicat, iuxta illud: *Et communicatio sancti spiritus sit semper cum omnibus vobis.* Et in alio loco: *Si qua communicatio spiritus*: cum habuerit sapientiam Dei & sermonem, & in omnibus veritatem: habebit quoque confortium sanctitatis in Patre & Filio & spiritu Sancto. *Fidelis autem Deus, per quem vocati estis in communicationem filij eius,* Scribit & Ioannes de patre: *Si in lumine ambulamus, sicut ipse est in lumine, communicationem habemus cum illo.* Et adhuc: *Communicatio autem nostra cum patre & filio eius Iesu Christo.* Igitur quicumque communicat spiritui sancto, statim communicat patri & filio. Et qui charitatem habet patris, habet eam à filio cōtributam per spiritum Sanctum. Sed & qui particeps est gratiæ Iesu Christi, eandem gratiam habet datam à patre per spiritum Sanctum. In omnibus enim approbatur eandem operationem esse patris & filij & spiritus sancti. Quorum autem vna est operatio, vna est & substantia: quia quæ eiusdem substantiæ operatio sunt, eandem habent operationes: & quæ alterius substantiæ & diuersiorum, dissona atque diuersa sunt. Neque enim ex his tantum quæ præmissimus trinitatis vnitas docetur, sed ex innumerabilibus alijs: de quibus rursum secundum suum ordinem pauca ponemus. Arguēs Petrus Ananiam in eo quod in venditione agri, cuius se totum precium obrulisse dicebat, fraudem fecisset ex medio: sancti spiritus vnitatem ad Deum, non secundum numerum, sed iuxta substantiam comprobauit, dicens: Anania, quare

B
 Psal. 134. b
 Ioan. 6. b
 Rom. 8. c
 Ioan. 6. b
 1. Cor. 13. d

C
 Rom. 1. a
 Heb. 12. d
 Zach. 12. c
 2. Cor. 13. d
 Ioan. 1. c
 Phil. 2. a
 Gal. 3. d
 Rom. 5. c
 2. Cor. 13. d
 Phil. 2. a
 1. Ioan. 1. a
 1. Tim. 3. d
 Ad. 1. 5

E compleuit Satanas cor tuum, vt mentireris spiritui sancto & absconderes de precio agri? Nonne manens tibi manebat, & veditum in tua erat potestate: Quare posuisti in corde tuo hanc rem? Nō hominibus mentitus es, sed Deo. Si. n. qui domino mentitur, mēitur spiritui sancto, & qui spiritui sancto mēitur, mēitur Deo: nulli dubium est, consortium spiritus sancti esse cum Deo. Et quomodo sanctitas subsistit in Deo, eodem modo & deitas intelligitur in spiritu sancto. Iste autem spiritus sanctus, quem diximus eiusdem naturæ esse cum patre, etiam à filij diuinitate non differt, Salvatore dicente discipulis: Cū in synagogam ad principatus & potestates introduxerint vos: nolite solliciti esse quo modo aut quid respondeatis. Spiritus enim sanctus docebit vos in illa hora quid debeatis dicere. Pōnite in cordibus vestris non pręmeditari ad respondendum: Ego enim dabo vobis os & sapientiam, cui non poterunt resistere, aut contradicere. Et in his quippe dicens, non debere eos esse sollicitos quid respondeant contradicentibus: quia in eadem hora doceantur à spiritu sancto, quid debeant respondere: statim intulit quæ causa fiducia: Pōnite, dicēs, in cordibus vestris non pręmeditari ad respondendum: ego enim dabo vobis os, & sapientiam, cui non poterunt resistere, aut contradicere. Cum enim dixerit in tempore respondendi, doceri eos à spiritu sancto quid debeant respondere, in sequentibus ait: Ego enim dabo vobis os & sapientiam, & cætera. Ex quibus ostenditur sapientiam, quæ discipulis datur à filio, spiritus sancti esse sapientiam: & doctrinam spiritus sancti, domini esse doctrinam, vnumq; naturæ & voluntatis esse consortium spiritus sancti cum filio. Et quia superius demonstratum est socium esse per naturam spiritum vnigenitū Dei & Deo patri: filius verò & pater vnum sunt, iuxta illud: Ego & pater vnum sumus, non diuisa & inseparabilis secundum naturam ostensa est Trinitas. In alio quoq; euangelio dicitur: Non enim vos estis qui loquimini, sed spiritus patris vestri, qui loquitur in vobis. Si ergo spiritus patris in apostolis loquitur, docens eos quæ debeant respondere, & quæ docentur à spiritu, sapientia est, quam non possumus aliam præter filiū intelligere: liquidò apparet eiusdem naturæ spiritum esse cū filio, & cum patre cuius spiritus est. Porro pater & filius vnū sunt. Igitur trinitas substantiæ vnitate sociatur. Per aliud quoque scripturarum exemplum, trinitatis vnitas & natura & virtus ostēditur. Filius & manus & dextera & brachium patris dicitur. Sicut crebrò docuimus, ex his vocabulis, vnus nature indifferentia demonstratur. Spiritus etiam sanctus, digitus Dei, secundum coniunctionem naturæ patris & filij nominatur. Siquidem in vno de euangelij, aduersus eos, qui signis domini detrahebant dicentes: In Beelzebub principe demoniorum eijcit demonia, sciscitans Saluator ait: Si ego in Beelzebub eijcio demonia, filij vestri in quo eijciunt? Si autem ego in digito Dei eijcio demonia: ergo superuenit in vos regnum Dei. Hunc eundem locum, alius euangelista describens: loquentem intulit filium: Si autem ego in spiritu Dei eijcio demonia. Ex quibus ostenditur digitum Dei esse spiritum sanctum. Si ergo coniunctus est digitus manui, & manus ei cuius manus est, & digitus sine dubio ad eius substantiam refertur, cuius digitus est. Verum caue ne ad humilia deiectus, & oblitus sermonis de quo nūc disputatur, depingas in animo tuo corporalium artuum diuersitates, & incipias tibi magnitudines, & inæqualitates, & cætera corporum maiora vel minora mem-

bra confingere: dicens, digitum à manu, & manum ab eo cuius est manus, multis inæqualitatibus discrepare: quia de incorporalib. nunc scriptura loquitur, vnitatem tantum volens, non etiam mensuram substantiæ demonstrare. Sicut enim manus nō diuiditur à corpore, per quam cuncta perficit & operatur, & in eo est, cuius est manus: sic & digitus non separatur à manu, cuius est digitus: itaque rejice inæqualitates & mensuras cū de Deo cogitas, & intellige digiti & manus & totius substantiæ vnitatem: quo digito, lex in tabulis lapideis scripta est. Per aliam quoque scripturam, fidei nostræ probationem monstrare per facile est. Solus sapiens dictus est Deus: non accipiens ab alio sapientiam, neq; per cuiusdam alterius sapientiæ participationem, sapiens nominatur. Siquidem multi sapientes dicuntur, non ex sua natura, sed ex cōmunicatione sapientiæ. Deus verò non alterius sapientiæ participatione, neque aliunde sapiens effectus, dictus est solus sapiens, & generans sapientiam, & alios faciens sapientes. Quæ sapientia dominus noster est Iesus Christus, qui dicitur Dei virtus, & Dei sapientia. Spiritus quoque sanctus dicitur sapientia. Siquidem & in veteribus libris refertur, repletū esse Iesum Naue à domino spiritu sapientiæ. Sicut ergo solus sapiens Deus, non accipiens aliunde sapientiam: sed sapientes faciens & generans sapientiam, solus est sapiens, extra omnes qui per nuncupationem eius sapientes dicuntur: multitudo quippe sapientium salus mundi: & qui semetipfos cognoscunt, hi sunt sapientes: & rursum cum fueris cum sapientibus, sapiens eris: Sic & spiritus sanctus non accipiens aliunde sapientiam, dictus est spiritus sapientiæ: hoc enim ipsum quod subsistit, spiritus sapientiæ est: & natura eius, nihil est aliud nisi spiritus veritatis, & spiritus Dei: de quibus iam abundatè in sectarum volumine disputauius. Vnde ne eadem superflue replicemus, contenti simus disputatione præterita.

DIDYMI DE SPIRITV SANCTO
LIBER II. D. HIERON. INTERPRETE.

QVIA igitur spiritus sapientiæ & veritatis inseparabiliter cum filio est, ipse quoque sapientia subsistit & veritas. Si enim capax esset sapientiæ & veritatis, in id aliando descenderet, vt desineret habere quod aliunde susceperat, id est, sapientiam & veritatem. Et filius sapientia & veritas, ipse subsistens non separatur à patre, qui solus sapiens & veritas scripturarum vocabus prædicatur. Eundem circulum vnitatis atq; substantiæ spiritus sancti, secundum id quod sapientiæ & veritatis est spiritus, videmus habere cum filio, & rursum filium à patris non discrepare substantia. Cū autem filius imago sit Dei inuisibilis, & forma substantiæ eius, quicumque ad hanc imaginem vel formam imaginantur atque formantur, adducuntur in similitudinem Dei: iuxta vires tamen humani profectus, istiusmodi formam & imaginem consequentes. Similiter & spiritus sanctus, cum sit signaculum Dei: hi qui formam & imaginem Dei capiunt, signati per eum, in eo ducuntur ad signaculum Christi sapientiæ & scientiæ, & insuper fide pleni. Nam diuisiones operationum sunt, idem autem ipse spiritus, qui operatur omnia in omnibus. Operante ergo patre multiplicem charismatum plenitudinem, multiplicat eam filius subsistentem per spiritum sanctum. Alij. n. per spiritum

F
Iam 20. a
Matt. 10. c
Luc. 11. c
Matt. 12. c

G
Rom. 16. d
1. Cor. 1. f
Dent. 34. c
Sap. 6. d
Prom. 13. d
H
Hebr. 1. a
1. Cor. 12. a

HIERON
VI. 7. 8.

